

Fazekas Mihály

Ludas Matyi

népi színmű

*(Dargay Attila azonos című rajzfilmjének
felhasználásával színpadra írta: **Kéri Ferenc**)*

Soltszentimre, 2007

1. jelenet

(Matyiék házának udvara. Matyi a földön heverészik, anyja kukoricát morzsol.)

MATYI ANYJA:

Jaj, Matyikám! Mi lesz így belőled? Nem kellene valami hasznos dologgal eltölteni a drága időt?

MATYI:

De anyám, én még csak gyerek vagyok! Különb is, megvan a magam elfoglaltsága. Nem?

MATYI ANYJA:

Persze! Nyáron a legyeket hajtod a lábad száráról reggeltől-estig egy természetes ökörfarokkóróval, télen meg a kemence mellett – amit én fűtök be – üldögélsz napokat, s csak bámulsz a világba. Világba? Még ha kimozdulnál itthonról, de te nem mégy sehova. Még a libák legeltetését sem bízhatom rád tavasztól-őszig.

MATYI:

Majd eljön az is. Lehet, hogy nem sokára. Legyen anyám türelemmel.

MATYI ANYJA:

Más, hasonszórú gyerek már rég segít az anyjának. De te?

MATYI:

Anyám, én még fejlődésben vagyok. Mondtam már.

MATYI ANYJA:

Mondtad! Én meg mondanám, hogy nézz tükörbe, de nincs! Az sincs. Ha rajtad áll, semmink sem lesz ebben a keserves életben.

MATYI:

Nem biztos az, anyám! Isten útjai kiszámíthatatlanok.

MATYI ANYJA:

Azok igen, de a tiéd nagyon is kiszámítható. Mintha a száraz falra hintenék borsót.

MATYI:

Meglátja anyám, egyszer büszke lesz még rám.

MATYI ANYJA:

Még szemtelenkedsz is? Lódulj a szemem elől!

(Matyi elindul a falu végére, ahol a sihederek szoktak játszani. Itt a színpad előtere.)

SIHEDER 1:

Mi van, Matyi? Nem elég tágas az anyád telke?

SIHEDER 2:

Vagy világgá zavart szüléd? Nem csodálnám.

MATYI:

Hát, ami igaz, az igaz. Az utóbbi időben mintha összefelé menne a porta.

SIHEDER 1:

Nemhogy a látásod tágult ki?

SIHEDER 2:

A látása? Hiszen még ki sem dugta az orrát a faluból.

MATYI:

Jó itt nekem.

SIHEDER 1:

Azt sem tudod, mi van a dombon túl?

MATYI:

Miféle dombon?

SIHEDER 1:

Azon, ni! Mi onnan szoktunk rácsodálkozni a világra.

SIHEDER 2:

Föl mersz jönni oda velünk?

MATYI:

Anyám szerint elég nagy vagyok már.

SIHEDER 2:

Na, gyerünk!

(Felmennek a színpadra. Matyi körbenéz.)

MATYI:

Hú! Eső lesz.

SIHEDER 1:

Már mért lenne, hiszen hétágra süt a nap.

MATYI:

Hát nem látjátok arra milyen sötét az ég alja.

SIHEDER 2:

Oh, te, oktondi! Azok nem felhők, hanem a messzi hegyek vonulata. Meglátszik, hogy a kertkapun túl nem sűrűn jutottál.

SIHEDER 1:

Annak a hegynek a lábánál áll urunk székes városa, a híres-nevezetes Döbrög.

SIHEDER 2:

Jövő héten hatalmas vásárra készülnek. Már kidoboltatták az egész vármegyében, sőt azon is túl. Lesz ott felhajtás.

MATYI:

Nekem azt látnom kell.

SIHEDER 2:

Mit?

MATYI:

Hát a vásárt, a forgatagot. Mindent, amit eddig ez a domb eltakart. Már tudom is hogyan.

(Szalad haza anyjához.)

MATYI:

Anyám, édesanyám!

MATYI ANYJA:

Mi van, te, naplopó?

MATYI:

Elmegyek a döbrögi vásárba, eladom a ludakat.

MATYI ANYJA:

Eladod ám, süveged alól a tetveket!

MATYI:

Hát nem azért nevelte őket, hogy a vásáron pénzt keressen vele?

MATYI ANYJA:

Azért, persze. Kell télre venni ezt-azt. De én szeretném kihajtani őket a vásárra.

MATYI:

Pedig érzem, jó üzletet tudnék csinálni. Idővel még híres kupec is válhatna belőlem.

MATYI ANYJA:

Nem csináltál semmit egész nyáron, s most vásárba mennél, Te, léhűtő! Előbb itthon kellene dologhoz látni.

MATYI:

Múltkor anyám mondta, hogy még a libákat sem felügyelem. Most amikor meg segíteni akarok, kedvetem szegi! Hol itt az igazság?

MATYI ANYJA:

Én csak attól tartok, hogy rászednek. Semmi tapasztalatod sincs még az életben.

MATYI:

De van akaratom és kitartásom.

MATYI ANYJA:

Az biztos. Senki sem tudja a tornácról egész nap úgy bámulni a gémeskutat, mint te.

MATYI:

Ha nem hagyja, hogy saját lábamra álljak, soha nem fogok boldogulni az életben. Csak néhány libát hadd vigyek el! Nem fog csalatkozni bennem.

MATYI ANYJA:

No, legyen úgy, csak lendíts valamit, mert nagy bűn a henyélés.

MATYI:

Akkor, édesanyám tölts meg a butykost, nagyapám tarisznyájába tegyen túrót, hájat, kenyeret, sót, na meg fokhagymát, mert rögvest indulok is.

MATYI ANYJA:

A lúdakat ne fogdossam össze helyetted?

MATYI:

Segíthet!!!

(Matyi és az anyja kimegy.)

2. jelenet

(A vásári forgatag. Itt a színpad előterében, jobbról-balról felállított asztalok.)

KOFA 1:

Mézeskalácsot vegyenek! Itt a frissen sült mézeskalács!

KOFA 2:

Csizmát, bocskort, kinek mit enged a bugyellárisa!

KOFA 1:

Mi a helyzet vargáné, az ura magát küldte árulni a portékát?

KOFA 2:

Nem küldött, jöttem én magamtól!

KOFA 3:

Kinek a posztó, kinek a vászon! Tessék csak, tessék!

KOFA 4:

Kötőféket, hámot, nyeret, ostort! Addig vegyék, amíg van!

KOFA 3:

Nem irigylem magát. Nő létére lószerszámokat árul.

KOFA 4:

Muszáj, sajnos! A férjem a tavaszon meghött. Nyóc gyermekem van otthon. Élni kell.

KOFA 3:

Nehogy azt mondja, hogy ezeket maga csinálta.

KOFA 4:

Ezeket majd mindet még az uram csinálta. Bár a legnagyobb fiú már elég ügyesen bánik a bőrrel – megtanulta az apja mellett. Valamiből elő kell teremteni a betevőt.

KOFA 3:

Úgy van. Főleg így, hogy az uraság mondja meg, miért mennyit kérhet az ember. Még a király sem sanyargatja ennyire a népet. Többre is tartja magát nála.

KOFA 1:

Oszt az ura mit csinál? Nehogy azt mondja, most is dolgozik! Henyél, mi?

KOFA 2:

Henyél. Csak nem otthon, hanem a Döbrögi tömlöcében.

KOFA 1:

Jaj, nem tudtam. Miért került oda?

KOFA 2:

Múlt héten az uraság magához hívatta, hogy új csizma kellene neki télire. Ez a fukar jószág olyan keveset akart adni a lábbeliért, hogy azt mondta az uram neki, még a bőr is többbe van annál. Ez őt ugyan nem érdekelte. Azt mondta, hogy itt ő a törvény. Úgy is lett. Bezáratta szegényt.

KOFA 1:

Azt csinál velünk, amit akar. Jöhetne már valaki, aki egy kicsit megleckézteti. Tudja meg végre, mi az igazi igazság.

KOFA 4:

Úgy hallom, már jön is az „imádott” nagyurunk. Szereti ünnepeltetni magát.

KOFA 3:

Ne is mondja. Bezárhatjuk a boltot. Vége a szabad vásárnak.

MIND:

Éljen Döbrögi! Éljen a méltóságos úr! Éljen!

(A kofák beszéde alatt bejön Matyi, hóna alatt a libával. Tátott szájjal figyeli a forgatagot. Döbrögi kíséretével sétál át a vásáron. Meglátja Matyinál a libákat.)

DÖBRÖGI:

Ki ezeknek a lúdaknak a gazdája?

MATYI:

Magam vagyok, ni!

DÖBRÖGI:

Ejnye, gazember! Nem tudod, itt ki az úr?

ISPÁN:

Hol van a süveged, koszos jobbágy? Mindenki köteles a nagy méltóságú Döbrögi uraságot megsüvegelni!

DÖBRÖGI:

Mennyit kérsz a lúdakért, Te, suhanc?

MATYI:

Három máriás párja az ilyen gyönyörű libáknak!

DÖBRÖGI:

Add ide fél áron!

MATYI:

Én bizony az apám lelkének sem adnám egy kurta forintnál alább.

DÖBRÖGI:

Vegyétek el tőle a lúdat!

MATYI:

Nem, nem adom! (*Két hajdú elveszi tőle a libákat.*) Hát hol van itt az igazság?

DÖBRÖGI:

Itt én vagyok az igazság!

MATYI:

De a törvény, az törvény!

DÖBRÖGI:

Ispán! Tartsunk neki törvényt!

ISPÁN:

Törvényt? (*Döbrögi bólint.*) Isten kegyelméből nagy méltóságú Döbrögi Dániel, Döbrög vármegye örökös ura ...

DÖBRÖGI:

Tovább!

ISPÁN:

Tovább? (*Döbrögi bólint.*) Miszerint megállapított, hogy a fent nevezett ...

DÖBRÖGI:

Tovább!

ISPÁN:

Tovább? (*Döbrögi bólint.*) Jóságára elkobzására és huszonöt botütésre ítéltetik.

MATYI:

Ezt nem tehetik velem!

DÖBRÖGI:

Nem-e? Csapjátok meg!

(*Derest hoznak, Matyit ráfektetik, Döbrögi diadalittasan ül le a tornácán.*)

ISPÁN:

Egy ... (*Számol huszonötig, míg Matyit egy hajdú veri. A verés alatt a kofák beszélnek.*)

KOFA 4:

Szegény! Szinte még gyerek.

KOFA 3:

Így bánni vele, csak azért, mert nem adta áron alul a libákat.

KOFA 4:

Nincs ennek az uraságnak szíve?!

KOFA 2:

Elég baj az, hogy idáig jutottunk.

KOFA 1:

Mit csinálhatnánk? A király keze nem ér el idáig!

KOFA 2:

El kellene őfelségének panaszolni!

KOFA 1:

Ugyan ki merne nekiindulni?

ISPÁN:

... huszonöt. (*Leszedik Matyit a deresről.*)

DÖBRÖGI:

Dobjátok ki!

MATYI:

Én uram a fizetést, köszönöm. Ha Isten erőt ad, s életben megtart, majd megszolgálom. Azért csak rója fel a kapufélfára, hogy el ne felejtse: Háromszor veri ezt kenden Ludas Matyi viszsza!

DÖBRÖGI:

Mi? (*Haragra gyúlva, majd hirtelen nevetésbe tör ki. Mind nevetnek.*)

MATYI:

(*Elmenőben.*) Aztán háromszor veri meg Ludas Matyi kendet! (*A néphez.*) Majd meglássák, háromszor verem meg ezt a ... (*Mind nevetnek.*)

3. jelenet

(Döbrögiék tornáca, asztallal, székekkel.)

MESÉLŐ:

A' mi Matyink könnyen lehet elgondolni, hogy Anyya
Háza felé képpel sem fordúlt; bűgva morogva
Elment földetlen földig; 's elvitte magával
A' boszszúállás Lelkének is ördögi mérgét.
Hogy dühe tzeljához juthasson, pénz kuporásra
Adta magát; jótskán keresett is, hol napi számmal
Hol szolgálattal; 's néhány nyelvekbe eléggé
Jártas lett, mert sok nagy Városokat bebarangolt;
'S annyira mennyire sok mesterségnek kitanúlta
A' tsínnját bínnyát. Bízván hát mind az eszéhez
Mind erszénnyéhez; Hogy Döbrögi meg ne tsalódna,
Úgymond, már egyszer vele számot kellene vetni.
Képe azólta nagyon elváltoza néki; azomba
Döbrögi házánál elenyészett híre nevével.

(Matyi oldalról benéz, a színpadon sürgés-forgás, építkezés van. Döbrögi a tornácon ül, figyelő az ispánnal a munkát.)

MATYI:

Meg lesz már, meg lesz Döbrögi verve! *(Kimegy)*

ISPÁN:

Gyerünk emberek, csak szaporán! Égjen a kezetek alatt a munka! Magasabbra azt a gerendát, nem az anyátok sufniját építitek!

DÖBRÖGI:

Ispán?! Hogy áll a munka?

ISPÁN:

Jelentem alássan, nagyságod dicső neve napjára elkészül az új palota.

(Matyi olasz ácsnak öltözve bejön, a kastélyt méregeti, Döbrögiék szótlanul figyelik.)

MATYI:

Eszküzi szinyori, arrive dercsi! *(Odalép a tornáchoz.)*

DÖBRÖGI:

Ispán?! Ez ki?

ISPÁN:

Kicsoda kigyelmed?

MATYI:

Én lenni itáliáno ács majesztro.

ISPÁN:

Talján a félkegyelmű. Azt mondja, ács.

DÖBRÖGI:

Kérdezd meg tőle, mi járatban van errefelé?

ISPÁN: *(Kimérten.)*

Mi járatban van kend errefelé?

MATYI:

No, no, nem járat, én vagyok menet. Hívatott Carlo Alberto, építeni neki kasztelli. Jőni Döbrög, nézni munka, vederri, lavorro. Kapiszto, Vederri, lavorro.

ISPÁN:

Kapisgálom. Azt mondja, veder kell neki, meg lavór.

DÖBRÖGI:

Nem azt mondta, hogy ács.

ISPÁN: *(Remegve.)*

Azt!

DÖBRÖGI:

Annak meg szekerce való! Nem? Adj neki, oszt dobd ki!

ISPÁN:

Nagyságos úr! Nem kellene inkább felfogadni, úgyszincs még ácsunk.

DÖBRÖGI:

Majszter uram, maradjon nálunk ebédre. Az asztalnál megbeszéljük majd a dolgokat. *(Hátra be a házba.)* Asszony, Amália! Terítsetek meg gyorsan, vendég érkezett!

DÖBRÖGINÉ:

Kit tisztelhetünk a vendégben?

AMÁLIA:

Ki vagy, Te cifra idegen, ki itt állasz szemben velem?

MATYI:

Én vanni ács, itáliáno ács, átutazni bello Döbrög, menni építeni kasztelli.

DÖBRÖGINÉ:

Üljön már le! Tiszteljen meg minket az asztalnál. Kóstolja meg a magyar ízeket!

AMÁLIA:

Üljön be ebédre!

DÖBRÖGI:

Hagyd már lányom a rímekeket! Itt rajtad kívül nem értékel senkit. Jöjjön majszter uram!

(Leülnek, esznek.)

DÖBRÖGINÉ:

Mit lát az épülő kastélyunkon? Az uram szeme-fénye!

MATYI:

A falak lenni primo, molto primo, de, de ...

DÖBRÖGI:

De?

MATYI:

Gerendo lenni problémo!

DÖBRÖGI:

Mi a baj a gerendákkal?

MATYI:

Lenni vékony, kicsi ház jó, de non kasztelli.

DÖBRÖGI:

Ne mondja majszter uram, magam vágattam saját erdőmben.

AMÁLIA:

Hullottak az árnyas fák, születtek a gerendák.

DÖBRÖGINÉ, DÖBRÖGI: *(Egyszerre.)*

Amália!

MATYI:

Fák nem vanni jók!

DÖBRÖGI:

Nem-e? Akkor jöjjön ki velem az erdőbe, ott lát majd gyönyörű fákat. Ispán! Szedd össze az embereket! Fejszét, fűrészket nekik, indulunk máris!

ISPÁN:

Emberek, szerszámcsere! Fejszével sorakozó! Megyünk a szabadba!

MATYI:

Avanti, úrik, avanti! *(Indulnak, ispán, Matyi, Döbrögi, többiek ebben a sorrendben)* Pám-pám! Mind mondani: pám-pám.

MIND:

Pám-pám, pám-pám.

(Sorba beállítja a munkásokat fát vágni.)

MATYI:

Ispáno adni tempo: pám-pám.

ISPÁN:

Pám-pám, pám-pám.

MATYI: *(Döbrögihez.)*

Jó, jó, de...

DÖBRÖGI:

De?

MATYI:

Non találni májsztró gerendo.

DÖBRÖGI:

Ne bosszantson már, májszter uram! Nézzen szét! Van itt még fa!

MATYI: *(Szétnéz, a távolba mutat.)*

Ott, ni! Bravissimo! *(Mennek egy vastag fához.)* Jó, ha lenni hat ol.

DÖBRÖGI:

OI?

MATYI:

OI! ÖI?! ÖI!

DÖBRÖGI:

Ja, hat öl! Kapja meg májszter uram, mérjük meg! *(Megöleli Döbrögi a fát, Matyi megkötözi.)*
Mit csinál májszter uram? *(Betömi a száját mohával.)*

MATYI:

Nem vagyok én Uram ács, hanem csak a Ludas Matyi, akit kend megcsapatott, s elvette a libáit. Megfogadtam, háromszor püfölöm vissza kenden. Íme az első. *(Huszonötöt ver Döbrögire egy vágott husáanggal, majd a zsebébe nyúl, s kivesz valamit.)* Köszönöm a ludak árát! *(Elmegy.)*

(Megjelenik az ispán.)

ISPÁN:

Mi ez a vadkanhortyogás? *(Körülnéz, meglátja Döbrögit.)* Te jó Úristen! *(Kiveszi a szájából a mohát, közben megjönnek a többiek is)*

DÖBRÖGI:

Megölt az a haramia, az az átkozott jobbágy fattyú ... *(A favágók kacér mosollyal fogják meg urukat.)*

ISPÁN:

Kicsoda?

DÖBRÖGI:

Ludas Matyi, kinek elvettem a libáit. Oh, fiaim! Vigyetek szaporán, mert mindjárt meghalok! *(Ölben kiviszik Döbrögit, be az ágyba.)*

4. jelenet

(Döbörgi szobája – a színpad egyik szélén kiképezve.)

ISPÁN: *(Papírból olvasva.)*

Közhírré tétetik! Nemes és nemzeti Döbörgi nagyságos úr parancsolatjára kihirdetem, hogy bárki, aki a hírhedt haramiát, Ludas Matyit élve vagy holtan kézre keríti, avagy nyomára vezet, magas jutalomban részesül. Továbbá. Döbörög vármegye teljes lakossága köteles a tulajdonában lévő ludakat Döbörög várába beszállítani. Szigorúan tilos továbbá a liba, lúd, gúnár szavak kimondása, helyettük az izé szó használandó. Valamint urunk, Döbörgi uraság ezennel eltörli a Mátyás nevet is. A születendő, s azok, kik erre a névre hallgattak a Mihály, Miklós, Medárd, Maximilián, Márton, Máté, Mózes, Magóg nevek között válogathatnak.

(Matyi és Scorbuntzius oldalról jön, a színpad előterében beszélgetnek.)

MATYI:

Drága jó Scorbuntzius úr, a segítségét kérném.

SCORBUNTZIUS:

Miben tudnék én segíteni neked?

MATYI:

Tanítson engem orvoslásra.

SCORBUNTZIUS:

Talán felcser akarsz lenni?

MATYI:

Dehogy! Egy betegnek akarnám ellátni a baját. Tanítson meg az ismert nyavalyák nevére, hasznos füvekre, porokra, kenőcsökre! Milyen szerszámokat használ egy borbély, mit tesz a sebre, ilyesmire!

SCORBUNTZIUS:

Mert múltkor híven szolgáltál, segíték neked. Ám ehhez idő kell. Meddig maradsz?

MATYI:

Legfeljebb két hétig.

SCORBUNTZIUS:

Na, gyere!

(Matyi és Scorbuntzius kimegy, a színpadon Döbörgi ágyánál ül Döbörginé és Amália.)

DÖBRÖGINÉ:

Jaj, drága jó uram! Jól kibabrált kegyelmeddel ez a Ludas!

DÖBRÖGI:

Megtiltom, hogy kiejtsd a nevét.

DÖGRÖGINÉ:

Mit csinálhatnánk még? Volt már itt esontkovács. Hiába. Volt már itt kuruzsló. Hiába.

DÖBRÖGI:

Piócák is nyaldosták a hátamat.

DÖBRÖGINÉ:

Hiába.

AMÁLIA:

Kútba fült már minden gyógymód, kell ide egy sebész doktor.

DÖBRÖGI:

Amália!

DÖBRÖGINÉ:

Jót mond a gyerek! Doktor után kéne nézni.

DÖBRÖGI:

Ispán!

ISPÁN:

Parancsolatjára, uram!

DÖBRÖGI:

Fogj néhány embert, s addig a szemem elé ne merj kerülni, még egy valódi sebkötöző orvost nem találsz! Értetted?

ISPÁN:

Igenis! Hozok nagyságodnak orvost iziben. *(Ispán hajdúkkal el.)*

(Matyi és Scorbuntzius oldalról jön, a színpad előterében beszélgetnek.)

SCORBUNTZIUS:

Na, Matyi fiam, tiszta felcser lett belőled! Oda-vissza tudod a betegségek nevét – latinul is. Tudod, mi kell a csodaszerek kotyvasztásához. Megállsz már a talpadon. Már csak álruha kellene.

MATYI: *(Végigméri Scorbuntziust.)*

Úgy látom, meg van az is!

SCORBUNTZIUS:

Vetkőzzek gatyára? Azt már nem!

MATYI:

S ha magának adom a ludak árát. *(Megrázza a pénzes erszényt.)*

SCORBUNTZIUS:

Hát, ha csak azért nem! *(Elkezd vetkőzni.)*

MATYI: *(Felöltözik.)*

Igazán jó szíve van magának.

SCORBUNTZIUS:

Nem is tudom, most ki a nevetségesebb, te vagy én?

(Matyi és Scorbuntzius kimegy.)

DÖBRÖGINÉ:

Majd az ispán kerít orvost, azt nemsoká vége a nyavalyájának.

DÖBRÖGI:

Ajánlom is neki, mert karóba húzatom.

DÖBRÖGINÉ:

Még vissza nem tér, rakjak rá borogatást?

DÖBRÖGI:

Csak az hiányozna! Kiszaladnék a világból.

AMÁLIA:

Sajog édesapám háta, nem bírja a vizes vásznat.

DÖBRÖGI, DÖBRÖGINÉ:

Amália!

(Ispán a hajdúkkal a színpad előterében, Matyi álruhában oldalról jön.)

ISPÁN:

Hallottátok a nagyságos úr parancsolatját. Orvos kell! Mintha minden bokor alatt az teremne. Hol találok én itt egy orvost?

MATYI:

Guten tag! Jó nap! Keresek fogadó.

ISPÁN:

Kicsoda maga?

MATYI:

Vagyok doktor Tutz. Keresek fogadó. Holnap menni muszáj Szakkramant a' Generális, Quartély, aki beteg.

ISPÁN:

Hogy is mondta a nevét?

MATYI:

Vagyok doktor Tutz, tábori seborvos.

ISPÁN:

Hoppá! Virágzik a bokor alja! Emberek! Karoljanak csak belé! *(A hajdúk közrefogják Matyit.)*

MATYI:

Ez emberrablás! Ezért lógni fogysz! Mind lógni fogsz! *(Elviszik Matyit.)*

(Döbröginé és Amália Döbrögi ágyánál.)

DÖBRÖGINÉ:

Úgy hallom, visszatért az ispán. Ezt a lármát!

AMÁLIA:

Jön az ispán dirrel-dúrral, sebgyógyító doktor úrral.

DÖBRÖGI, DÖBRÖGINÉ:

Amália!

ISPÁN:

Jelentem alázatosan, meghoztam a doktort! Imhol van, ni!

DÖBRÖGI:

Kifaggattad, nem ő-e a Ludas Matyi?

ISPÁN:

Kigyelmed-e a hírhedt Ludas Matyi? S ha nem, meri-e tagadni?

MATYI:

Niksz Ludas, én vagyok doktor Tutz, menni Generális. Ezért mind lógni fogsz! Te is, te is, mind! *(Körbe mutat az emberekre.)*

DÖBRÖGI:

Nem elég a nyavalyám, még ilyen hablatyolást is hallgassak!

MATYI:

Nyavalya? Van beteg, s nekem nem szólni! Hol vanni beteg? *(Döbrögire néz.)*

Mi baj? *(Nézi Döbrögi hátát.)*

Futni ellenség elől, az verni uraság hátát? Lett volna szemben, már nem lenni baj!

DÖBRÖGI:

Tud rajtam segíteni, vagy nem?

MATYI:

Én segíteni tudsz. Kell gyógyfürdő, bele kell sok-sok gyógyfű.

ISPÁN:

Emberek, mindenki! Irány gyógyfüvet szedni!

MATYI:

Állj! Még nem mondani miféle gyógyfű! Kell nyúl-, farkas-, béka-cseresznye, medve-, szamárr-, disznó-, eb-, egér-, kutya-, macska-tövis, no, meg angyal-, szent-, és ördög-gyökér.

ISPÁN:

Csak ennyi? Két ór marad, a többiek irány füvet szedni!

MATYI:

A két ór marad, csak előbb elmegy füvet szedni.

ISPÁN:

Akkor én vigyázok kigyelmedre.

MATYI:

Nincs vezér, szétmegy sereg! Te lenni fő-fűszedő. Mars! *(Elmennek a hajdúk és az ispán.) (Döbröginéhez.)* Kegyelmes asszony pedig, bájos gyermekével elmegy a paphoz, hogy imádkozzék a hívekkel együtt, hogy Isten a füveknek erőt adjon. Én addig megvizsgálni az urat. *(Elmennek.)*

DÖBRÖGI:

Mit csinál doktor uram?

MATYI:

Csinálni egy kis pakolást. Elpakolást. *(Lepedővel összekötözi Döbrögít, kendőt köt a szájába.)* Uram, nem vagyok én felcser, hanem csak a Ludas Matyi, kit kend megveretett, s elvette a lúdjait. A második részlet dolgába jöttem. Hogy ne gyötrődjön sokáig, essünk túl rajta. *(Megveri Döbrögít, majd a párna alól kiveszi az erszényt, s belőle a pénzt.)* Köszönöm a ludak árát. *(Elmegy.)*

ISPÁN: *(Jön a hajdúkkal.)*

Nagyságos úrnak alázatosan jelentem, megjöttünk a gyógyfüvekkel. *(Meglátja az összekötött Döbrögít.)*

Te jó Úristen! *(Kiveszi szájából a kendőt.)*

DÖBRÖGI:

Itt volt megint, másodsorra is. Csúffá tett újra.

(A hajdúk felsegítik Döbrögít, és a tornácon lévő asztalhoz vezetik, ahol felöltöztetik az uraságot.)

5. jelenet

(A vásári forgatag. Itt a színpad előterében, jobbról-balról felállított asztalok.)

KOFA 1:

Vargáné! Nem kér egy mézeskalácsot? Ingyé adom!

KOFA 2:

Köszönöm, elfogadom. De csizmát nem adok érte!

KOFA 1:

Nem is azért adom. A barátságra!

KOFA 3:

Mért nem hozta ki a nagy fiát árulni, vagy még kicsi hozzá?

KOFA 4:

Féltem, hogy átverik. Meg kell a kicsikre otthon vigyázni.

KOFA 3:

Nem tudom, az uraság kimerézkedik-e a vásárba, vagy csak a tornácról figyeli a forgatagot?

KOFA 4:

Én az ő helyében fülem-farkam behúznám, nemhogy még vigéckedjek is.

(A színpadon az ispán magához inti a hajdúkat.)

ISPÁN: *(A hajdúkhöz.)*

Emberek! Döbrögi uraság úgy döntött, hogy maga szedi be a dézsmát. Namármost! Az az átkozott Ludas Matyi eddig kétszer hagyta helyben urunkat, de én rájöttem a fortélyára. Álruhába öltözik, hogy ne ismerjük fel. Járjátok végig a vásárt, s akinek nem Ludas formája van, az mind gyanús. Értitek-e? *(Bizonytalanul bólogatnak.)*

Akkor eredjete!

(A hajdúk elindulnak a vásárba. Közben lent egy siheder a csizmákat méregeti.)

SIHEDER:

Hogyé adja a csizmát néném?

KOFA 2:

Húsz máriás az ára, fiatalember. Oszt van-e annyi pénz?

SIHEDER:

Még nincs, de ha eladom a Fecskét, lesz bőven.

KOFA 1:

Miféle kecskét árulsz? Bőtejelőt?

SIHEDER:

Nem kecskét, hanem Fecskét! Lovat. Az meg nem ad tejet, mert csődör.

KOFA 2:

Ilyen biztos vagy benne, hogy el tudod adni?

SIHEDER:

El-e? A vármegye leggyorsabb lovát ne tudnám eladni? No, hiszen!

MATYI: *(Köztük ólálkodik, megszólítja a sihedert.)*

Pajtás, egy szóra! *(Félrevonja.)*

Melyik lenne az a ló?

SIHEDER:

Ott a szélén, az a nyárfához kötött almásderes.

MATYI:

Mennyit kérsz érte?

SIHEDER:

Száz arany az ára.

MATYI:

Máshol ennyiért tizet lehet kapni. Ha bebizonyítod, hogy csakugyan olyan gyors, megveszem tőled.

SIHEDER:

Hogyan bizonyíthatnám?

MATYI:

Hát módja épp volna! Látod Döbrögi házát. Ott ücsörög az uraság a tornácon. Állj elé, oszt kiáltsd el magad: Én vagyok Ludas Matyi! A harmadik verés ügyében jöttem! Aztán fuss, pattanj lóra és vágtsass, mert ha utolérnek fabatkát sem ér az életed. Itt van tíz arany, előlegnek.

SIHEDER:

Ne félt engem! Ha csakugyan te vagy a Ludas Matyi, megteszem én előleg nélkül. Különben is. Ha elfognak, mit ér a tíz arany? Csak nem ebből lesz meg a harmadik verés?

MATYI:

Ebből, pajtás, ebből!

(Döbrögi magához inti az ispánt.)

DÖBRÖGI:

Felkutattátok a vásárt? Előkerült már az a haramia?

ISPÁN:

Jelentem alássan, több tucat is.

DÖBRÖGI:
Mi?

ISPÁN:
Eddig negyvenheten vallották deres alatt magukról, hogy ők a Ludas Matyi.

DÖBRÖGI:
Igen? Köztük a monostori prépost is. Majdnem kiátkoztak miattad, te! Hogy menjek ki így a nép közé?

ISPÁN: *(A közben visszatért hajdúkra mutat.)*
Azért vannak a katonák! Nem? A királynak sincs ilyen testőrsége!

SIHEDER: *(Előáll.)*
Tudod-e, uram, ki vagyok? Tudd meg, Ludas Matyi én vagyok! A harmadik verés dolgában jöttem! *(Elszalad.)*

DÖBRÖGI:
Mit álltok itt, azt tátjátok azt a bamba pofátokat! Utána! *(Rohannak mind a suhanc után.)*
Tíz arany annak, aki elkapja! Mit tíz, száz! Mit száz, ezer! Fogjátok el, koncoljátok fel, ne kegyelmezzetek neki! *(Egyediül marad.)*

MATYI: *(Megjelenik.)*
Mit bámul, uram? Nem fogják ma azt el.

DÖBRÖGI:
Hogy kerülsz te ide?

MATYI:
Úgy, hogy akit kegyelemem emberei üldöznek, az nem a Ludas Matyi, mert az én volnék, hanem egy pajtásom. Tőlem vette el a ludakat, engem veretett meg kelmed. A harmadik részlet miatt jöttem.

DÖBÖRGI:
Hozzám ne éj, te, jobbágy fattyú! *(A tornácon lévő asztal mögé próbál menekülni. Matyi megkergeti az asztalkörül.)*

(Közben a kofák.)

KOFA 3:
Hé, asszonyok! Az ott nem a Ludas Matyi?

KOFA 4:
Nagyon úgy fest!

KOFA 3:
Segítsünk már neki, nehogy szegyenbe maradjon!

KOFA 4:
Ne féltse őt, tudja a dolgát!

KOFA 1:

Menjünk, nézzük meg közelebből!

KOFA 2:

Gyerünk asszonyok, ezt nem szabad kihagyni!

DÖBRÖGI:

Ha hozzám mersz érni...

MATYI:

Akkor mi lesz? *(Döbrögi az asztalon keresztül próbál menekülni, megcsúszik, s elhasal az asztallapon. Közben az asszonyok odaérnek, körbe állják.)*

Fogják már le asszonyok! Kegyelmed meg ne rúgkapáljon, előbb túl lesz rajta! *(Elveri újra Döbrögít. Együtt számol a nép. A verés után kiveszi zsebéből az erszényt, s abból a pénzt.)*

Köszönöm a ludak árát. Többször már nem verem meg kegyelmedet. *(Elmegy.)*

KOFÁK:

Éljen Ludas Matyi! Sokáig éljen! *(Visszamennek asztalaikhoz.)*

DÖBRÖGI: *(A kiürült tornácon feltápáskodik.)*

Az Isten így bánik, s bánjon valamennyi kegyetlen urakkal!

MESÉLŐ:

Ezt mondván, megtért a' Kastélyába, 's azonnal

Elküldötte a' húsz Lántsást, kegyelemmel akarván

Ójni magát ezután az erőszak tételek ellen;

És törvénytelenül nem bánt, hanem úgy a' hogy illik,

Ember társaival; jól is végezte világát.

VÉGE